

Şer‘iyye Sicilleri’ndeki Mefkūd Kayıtları ve İstanbul’un Kayıp Bakkalları

Mefkūd Records in the Ottoman Court Registers and the Vanished Grocers of Istanbul

Fatih Bozkurt

Öz

Bu makalede, XVIII. yüzyılın son çeyreğinde İstanbul bakkalları ele alınmaktadır. Başkentın sayıca en kalabalık meslek gruplarından birini meydana getiren bakkallar hakkında kapsamlı bir inceleme tespit edilememiştir. Hâlbuki sıradan insanlardan yönetici kesime kadar İstanbulluların temel gıda ihtiyaçlarını karşılayan bakkalları konu edinen bir inceleme sadece belli bir esnaf örgütünü ele almakla sınırlı kalan bir çalışma olmayacaktır.

Osmanlı halkının tükettiği gıda maddeleri hakkında en derli toplu malumatın bakkallara ait sicil kayıtları üzerinden elde edilmesinin mümkün olduğu ifade edilmelidir. Bu çalışmanın esas kaynağını İstanbul Kadılığı ve İstanbul Bâb Mahkemesi’nin şer‘iyye sicillerinde kayıtlı mefkūd bakkallara ait hüccetler meydana getirmektedir. Kâtiplerin yaygın olarak *mefkūd defteri* olarak tanımladıkları ilgili mahkeme tutanakları bir taraftan makalenin konusunu teşkil etmekte diğer taraftan bakkallara ilişkin içerdiği verilerin değerlendirilmesi ile de kaynağını meydana getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şer‘iyye Sicilleri, Mefkūd Hüccetleri, İstanbul Bakkalları, Osmanlı Esnafı.

Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, fatihbozkurt@sakarya.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 09.03.2016

DOI: 10.17550/aid.85365

Abstract

This paper comprises the grocers of Istanbul in the last quarter of the 18th century. Grocers are one of the largest in number of occupational groups in Istanbul but any comprehensive research have not been done on them yet. However, the grocers as suppliers of the most basic needs of Istanbulites, have been provided service for centuries on every corner of the city. Therefore, the research about the grocers will not be limited with a certain occupational group.

It can be stated that Ottoman court registers concerning the grocers provide the broadest information regarding foods consumed by the Ottoman people. Court registers of Istanbul Kadılığı and Istanbul Bâb Mahkemesi which contains hucet documents pertaining the vanished grocers will be the primary sources for this study. Also, mefkûd defters, which was described by scribes as such, related the court registers will be discussed while in analyzing their containing information on the grocers.

Keywords: *Ottoman Court Registers, Mefkûd Records, Istanbul Grocers, Ottoman Craftsmen.*

Giriş

Mefkûdun kelime anlamı “olmayan, gayr-i mevcûd, ma'dûm” olarak verilmektedir.¹ Hukuk terimi olarak ise kaybolmuş ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen şahıslar için kullanılmaktadır. Mahkeme kayıtlarına dayalı bu makede mefkûd tabiri terim anlamıyla kullanılacaktır. İstanbul Kadılığı'nın ve bu kadılığa bağlı olarak faaliyet gösteren İstanbul Bâb Mahkemesi'nin 18. yüzyılın son çeyreğine ait şer'iyeye sicillerinde kayıtlı mefkûd hüccetleri çalışmanın temel kaynağını teşkil etmektedir. Söz konusu belgeler bir taraftan kayıp şahıslar hakkında Osmanlıların hukuk tatbikatı hakkında bilgi verirken diğer taraftan içerdiği çeşitli veriler ile Osmanlı tarihi araştırmaları için önemli bir kaynak grubunu meydana getirmektedir. İlgili mahkeme kayıtları tespit edilebildiği kadarıyla şu ana değin herhangi bir akademik incelemeye konu olmamıştır. Sıradan adlî bir vakanın kayıtları gibi görünen mefkûd hüccetleri özellikle sosyal tarih çalışmalarına katkı yapacak nitelikte birincil kaynaklardır.

Makalenin kaleme alınmasında iki temel amacın güdüldüğü ifade edilebilir. İlk olarak yeni bir kaynak grubunun (mekûd kayıtlarının) tanıtılması amaçlanmıştır. İkinci olarak ise bu belgelerden bakkallara ait olan seçilmiş örneklerden hareketle Osmanlı esnafı ve Osmanlı toplumu üzerine yapılacak çalışmalara yapacağı katkıya dikkat çekilmek istenmiştir. Gerek mefkûd hüccetlerinin genel olarak tanıtılması gerekse kaynak değerinin anlaşılması için öncelikle bu belgeleri ortaya çıkaran hukukî şartların üzerinde durulması, meselenin hukukî veçhesinin izah edilmesi faydalı olacaktır.

Hukukî Çerçeve

Osmanlı Devleti'nde hukukun uygulayıcısı olan kadıların başta gelen sorumlulukları arasında toplumun himayeye muhtaç zayıf kesimlerinin haklarının korunması da yer almaktadır. Hayatta olup olmadığı malum olmayan bir şahsın hukukunun korunması görevi de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Konunun mahkemeye intikal etmesi ve meselenin tahkik edilmesiyle tanzim edilen belge, öncelikle kişi hakkında mefkûd hükmünün verildiğini göstermektedir. Hem kayıp şahsın hem de onunla irtibatlı şahısların haklarını ilgilendiren bu hüküm, çeşitli hukukî mevzuları ve uygulamaları gündeme getirecektir.

1 Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet, 1317, s. 1385.

İslâm hukukunun cari olduğu Osmanlılarda mefkûdun tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “*Mefkûd*, şol *gâib olan kimsedir ki bulunduğu mekânı ve hayât ve memâtı ma'lûm olmaya. Buna «gaybet-i münkatı'a» ile «gâib» dahi denilir. Gâib olup da berhayât bulunduğuna dâir haber bulunan kimse mefkûd add olunmaz.*”² Mefkûd kişi hâli mütebeyyin oluncaya, diğer bir ifadeyle hayatta olup olmadığı açıklığa kavuşuncaya değin, hukuken *kendi nefsi hakkında diri, başkaları hakkında ise ölü*³ kabul edilir. Kendisine zararı olabilecek muamele ve tasarruflarda hayatta olduğu varsayılır ki bu duruma mallarının miras olarak taksim edilememesi, eşinin başkasıyla nikâhlanamaması, daha önceden yapmış olduğu ve devam etmekte olan akitlerin feshedilememesi örnek gösterilebilir. Ölü yahut diri olduğu meçhul olan kişinin kendisine fayda sağlamayan, ancak başkasına zarar veren hâllerde ise ölü sayılması gerekir. Fıkıh kitaplarında bu duruma verilen örnekler ağırlıklı olarak miras ve vasiyet gibi kişilerin malî hak ve tasarruflarıyla ilgilidir. Mefkûd başkasına mirasçı olamaz, ancak hissesi ihtiyaten alı konulur. Hayatta olduğu anlaşılırsa hissesine nail olur, öldüğüne hükmedilirse mirastan payı diğer hak sahiplerine miras hukukuna göre taksim edilir ki bu durumda değişen paylar ve hatta yeni mirasçılar söz konusu olacaktır. Kendisi lehine vasiyet yapılmış mefkûdun durumu, miras meselesindeki durumuna benzetilmektedir. Vasiyet edilen şey mefkûd hükmündeki şahsın hâli aşikâr oluncaya değin hıfz olunur, vasiyet edenin vefatı anında mefkûdun berhayat olduğu ispat olunamazsa ölen kişinin mirasçılarına iade edilir.⁴

Hâkimlerin mefkûd hakkında velâyeti söz konusudur. Aciz olan her

2 Ali Haydar, *Risâle-i Mefkûd*, Konstantiniye, 1309, s. 3. Günümüzde yaygın olarak kullanılan “kayıp” sözcüğünün, Osmanlı dönemindeki karşılığının gâib kelimesi olduğu varsayılabilir. Fonetik bakımından ilişkileri yadsınamaz, ancak kadı sicillerindeki kullanımları dikkate alındığında mana itibariyle bugünkü “kayıp” sözcüğünün yerini “gâib” değil de “mefkûd” tutmaktadır. Kadı sicillerindeki çeşitli belge türleri tetkik edildiğinde bu belgeleri kaleme alan mahkeme personelinin *gâib* ile *mefkûd* kavramları arasındaki farkı gözettiği anlaşılmaktadır. Gâibi mahkemenin bulunduğu şehirde mukim olmayan, farklı bir şehirde yaşayan, yaşadığı şehir, belde ya da köy bilinen (belgelerde isimleri zikredilir) kişi olarak kaydetmektedir. Tereke defterlerinde çok sık geçen ve bu defterlerin tutulmasına neden olan kesim arasında yer alan gâiblerin yaşadığı şehirler belirtilmektedir. Mefkûdlara dâir kimi eserlerde gâib için “hayatta olduğu bilinmekle beraber bulunduğu yer bilinmeyen kimse” (Beşir Gözübenli, “Mefkûd”, *TDİA*, c. 28, 2003, s. 353.) tanımı, Osmanlı uygulamasını tam olarak yansıtmamaktadır.

3 Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*, c. VII, İstanbul, 1970, s. 210.

4 Bilmen, a.g.e., s. 210-214.

şahıs için nâzır hükmündeki hâkim, mefkûd kimse için emin, ehil ve bu vazife için muktedir bir kimseyi kayyım atayarak bu görevini ifa etmiş olur. Kayyımın görev ve yetkileri, mefkûdun mallarını koruma, alacaklarını tahsil etme ve kanuna uygun olarak mallarında tasarruf etmek olarak sıralanmaktadır.⁵ Kayyımın yetkisi mefkûdun mallarını satışını içermez; ancak belli şartlarda satışa izin verilir. Bu makalede de ele alınan bakkal emtiası gibi zamanla bozulacak olan malların satışı gibi. Mefkûdun ölümüne karar verilmesi (hakikaten yahut hükmen) ya da sağ olduğunun anlaşılması ile kayyımın vazifesi sona erer.⁶

İstanbul'un Kayıp İnsanlarına Dâir Mahkeme Kayıtları

Mahkeme kâtiplerince sıkça “*mefkûd defteri*”⁷ olarak tanımlanan mahkeme tutanaklarında kendilerinden uzun süredir haber alınamayan kişiler hakkında bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. Kimlik bilgileri, meslekleri, İstanbul'da ikamet adresleri (kaybolmadan önceki), geride bıraktıkları her türlü mal ve eşyaları kayıp şahıslar hakkında sicillerde aktarılan belli başlı bilgileri meydana getirmektedir. Çoğu örnekte bu bilgilerin bir kısmının eksik kalması da muhtemeldir. Örneğin, resmî belgelerde Osmanlı bireylerinin kimliklerinin yazımında en yaygın ve muteber usûl, kişi adının mutlaka babasının adıyla beraber kaydedilmesidir. Hâlbuki incelenen mefkûd şahıslara ait mahkeme tutanaklarının çoğunda bu kişilerin baba adları belirtil(e)memiştir. Örnek vaka olarak incelenen üç zimmî bakkaldan ikisinin sadece kendi isimlerini öğrenebiliyoruz. Bunlardan özellikle Sava zimmîye ait olanı bu bakımdan zikredilmeye değerdir. İlgili belgeyi kaleme alan mahkeme kâtibi Sava'nın baba ismi yazılacak kısmı boş bırakmıştır.⁸ Çoğu örnekte baba ismi belirtil-

5 Ali Haydar, a.g.e., s. 4-5; Bilmen, a.g.e., s. 214-216.

6 Konuyla alâkalı kimi önemli hususlara bu makalede yer verilmiş olmakla birlikte mefkûd bahsi, fıkıh eserlerinde etraflıca ele alınmaktadır. Kaybolmuş, kendisinden haber alınamayan, hayatta olup olmadığı bilinmeyen şahısların durumu çeşitli hukukî meseleleri de gündeme getirmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Ali Haydar, a.g.e.; Bilmen, a.g.e., s. 208-227.

7 Şer'iyeye sicillerindeki kayıtları kaleme alan mahkeme kâtipleri, incelenen döneme ait kimi sicillerde kayıtların derkenarına ilgili kaydı nasıl tanımladığını yahut kaydın ne tür bir belge (dava kaydı) olduğunu gösteren notlar düşmektedirler. Mefkûdlara ilişkin olanların derkenarında en sık kullanılan tabirler “mefkûd defteri”, “dükkân küşâdı”, “firâr defteri”, “feth-i dükkân”, mesleğine göre örneğin “bakkâl” “bakkâl dükkânı küşâdı” gibi tabirlerdir.

8 “...dükkân-ı mezkûru mukaffal ve mu'attal bırakıp firâr ve gaybubet ve hayât memâtı ma'lûm olmayan bakkal Sava v. [boş bırakılmış] nâm zimmînin eşyâsı...”

meden ve baba ismi için herhangi bir yer/boşluk bırakılmadan ... *nâm kimesne/zimmî* şeklinde kaydedilirken, Sava'nın hüccetini kaleme alan kâtibin bilinçli olarak bu kısmı boş bıraktığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen sonradan da olsa baba adı tespit edilebilseydi bu bilgiyi sicile ilave edecekti.

Dükkânlarını, han odalarını, az sayıdaki kimi örnekte kiraladıkları evleri terk eden kişilerin aslen İstanbullu olmaları son derece zayıf bir ihtimaldir.⁹ Zanaat yahut ticaret faaliyetini yürüttüğü dükkânı ya da han odasını terk eden kişilerin buraları aynı zamanda yaşam mekânı olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Mefkûdun geride bıraktığı eşyalar arasında gündelik hayatta kullandığı özel eşyaları da bulunabilmektedir. Yastık, yorgan, hasır, sahan, tabak, kahve ve tütün tüketimine ilişkin araç gereçler vb. han odasında ya da dükkânında bekâr hayatı yaşayan kişilerle karşı karşıya olduğumuzu ortaya koymaktadır. Bu kişiler varsa eşlerini, çocuklarını, diğer akrabalarını memleketlerinde bırakıp başkente gelmiş, muhtemelen dönem dönem memleketlerine gidip gelen, bir süre sonra İstanbul'a kesin olarak yerleşmeyi veya memleketine dönüş yapmayı planlayan kişiler olabilir. Ne yazık ki mahkeme kayıtları bu konularda bize fazla yardımcı olmuyor. Mefkûdun aslen nereli olduğu malumatının verilmesi dahi nadirattandır.

Belgelerde kayıp şahıslar için sık kullanılan "*hayâtı ve memâtı ma'lûm olmayan*", "*gaybet eden*", "*gaybet-i münkatı'a ile gâib*" ifadeleri mefkûdluğun mahkemece tespit ve tescil edildiğini gösteren, hukukî açıdan kullanılması lüzumlu ifadelerdir. Sağlığı veya ölümü hakkında herhangi bir

(İstanbul Kadılığı, no. 34, vr. 67a).

9 Kadı sicillerindeki konuyla ilgili çok sayıda belge, bu kayıp kişilerin aslen farklı bir şehirden olduklarını düşünmeye sevk etmektedir bizi. Mefkûd kayıtlarında bu kişilerin İstanbullu mu yoksa farklı bir şehirden mi oldukları bilgisi hemen hemen hiç yer almaz; kuvvetle muhtemel gerek mahkeme personeli gerekse konuyla alakalı diğer kişiler, İstanbullu olmayan bu "yabancı" şahıslar hakkında sınırlı bilgiye sahipti. Karinelerden hareketle bu insanların İstanbul'a sonradan geldiklerini, kiracısı oldukları dükkânlarının bir köşesinde ya da han odasında yaşarken meçhul bir vaziyette buraları terk ettiklerini düşünmekteyiz. Mahkeme kayıtlarında bu kişilerin baba adlarının sık sık yazılmaması, eş-çocuk-ebeveyn-kardeş gibi yakın akrabalarının belgelerde hiç yer alması (yakın akrabaları olsa idi, zorunluluk olmasa da bu kişilerden kayyım atanmaların sayısı az olmazdı), bu kişilerin firar etmeden önce çoğunlukla yalnız yaşadıklarına dair ipuçlarının kayıtlarda bulunması ve çoğu örnekte kendilerinden aylardır haber alınamıyor olması vb. karineler bu kanaati oluşturmaktadır. Ayrıca, dükkânlarını aylarca kilitli vaziyette terk etmiş kişiler İstanbullu olsalar idi kendilerinden haberdar yakınları, dostları olurdu ki bu durumda ancak gâib statüsünde kabul edilirdi ve söz konusu mahkeme tutanaklarının kaleme alınması gerekmezdi.

iz bırakmadan kaybolmuş kişilerin ne zamandan beri kayıp oldukları bilgisinin aktarılmasına genellikle özen gösterildiği anlaşılmaktadır. Çoğunlukla birkaç aydır kendilerinden haber alınmayan kişilerin geride bıraktıkları mal ve eşyaların niteliğine göre, bu süre uzayıp kısalabiliyordu. Peynir, tereyağı, yumurta, limon gibi kısa zamanda bozulabilecek gıda maddelerinin ticaretini yapan bakkallar söz konusu olduğunda süre nispeten kısaydı. Terzi, abacı, tütüncü, haffaf vb. esnaf için yahut han odasını terk etmiş kişiler için bu süre ayları hatta kimi örneklerde seneleri bulabilmektedir. Herhangi bir tarih verilmeden, *bundan akdem* veya *müddet-i vâfireden beri* kayıp olduğu belirtilen kişilerle ilgili de çok sayıda mahkeme tutanağı bulunmaktadır. Nitekim aşağıda verilen üç bakkala ait kayıta bu kişilerin tam olarak ne zamandan beri kayıp olduklarını öğrenemiyoruz. Ancak satılan bakkal emtiası arasında tereyağı, peynir, yumurta, ekme gibi uzun süre dayanamayacak gıda maddeleri bulunan Bakkal Papasoğlu Yorgaki ile Bakkal Yanko v. Yani'nin çok yakın zamanda dükkânlarını terk ettikleri anlaşılmaktadır.

Mefkûdların durumunu görevlilere bildiren, meselenin tahkikini, tespiti ve gereğini talep edenler çoğunlukla dükkânın veya gediğin sahibi olan şahıslardır. Kilitli ve atıl vaziyette dükkânı terk etmiş kişiler ise kiracı konumundadırlar. Kayıp kiracıların geride bıraktığı nakit, mal ve eşyaların tahriri, mahkemece tayin edilen kayyım elinde muhafazası veya bakkallar örneğinde olduğu üzere satılarak satış bedelinin kayyıma teslimi kayıp şahısların hukukunun korunmasının yanı sıra mal veya gedik sahiplerinin de menfaatine uygun bir işlemdir. Eğer bu muamele yapılmayıp dükkân atıl vaziyette kalacak, içindeki mallar zamanla bozulacak, kirasını tahsil edemeyen mal sahibi zararını kuvvetle muhtemel tazmin edemeyecektir.

Talebin yerinde bulunmasıyla birlikte ferman sadır olmakta, mahkemedin kâtip ve gerekliyse çukadâr, muhızır gibi diğer görevliler vazifelendirilmektedir. Bu görevlilere mefkûdun mesleğine göre belirlenen ilgili esnaf örgütünün yöneticisi (çoğu zaman vekili) ile bir kısım ustalar da eşlik etmektedir. Müslüman şahitlerin huzurunda mefkûdun kiracısı olduğu dükkâna/odaya varan heyet kilitli kapıyı açmakta ve içindeki malların sayımını yapmaktadır. Eğer satılması lüzumlu değil ise aynî olarak değilse semen-i misli ile satıldıktan sonra satış bedeli olarak mefkûdun emvâli kayyıma teslim edilmektedir.

Mefkûdlarla ilgili tanzim edilmiş hüccetlerin şekilsel ve içerik özellikleri söz konusu kayıtların daha iyi değerlendirilmesine ve kaynak değerinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu amaçla örnek vaka olarak ele alınan

üç bakkalın kayıtların gerek tıpkı basımlarına gerekse çeviri yazılarına makalenin sonunda yer verilmiştir.

Mefkûd İstanbul Bakkalları

Örnek Vaka I:

H. 11 Cemâziyelevvel 1185 (M. 22 Ağustos 1771) tarihli İstanbul Kadılığı'nda tutulmuş kayda göre, Bakka! Sava zimmî Kâtib Muslihiddin Mahallesi'nde Fethiye Câmii kapısı karşısındaki bakka! dükkânını işle-tirken bilinmeyen bir sebepten ötürü firar etmiştir. Hayatı ve memâtı ma-lum olmayan Sava'nın kiracısı olduğu dükkânın mülkiyeti bir vakfa aitti. Belgede dükkânın icâreteyn suretiyle kiralandığının belirtilmesine ihtiyaç duyulmamış olsa da bu dükkânın bi'l-icâreteyn tasarrufunu elinde bu-lunduran kişi Şerife Zübeyde Hanım'dır. Zübeyde Hanım, 1753 yılında vefât etmiş Şeyhülislâm Ebûishakzâde Mehmed Esad Efendi'nin kızıdır.¹⁰ Dükkânın gediğine müştereken sahip olanlar ise Lefter v. Sava ile Yorgaki v. Dimitri'dir. Aldıkları ferman ile İstanbul Kadılığı Mahkemesi'nden mefkûd Sava'nın eşyalarının bulunduğu dükkânın kilitli kapısının açılmasını ve *mürûr-ı eyyâm* ile telef olması muhakkak olan eşyalarının gerçek değerle-ri üzerinden satılmasını ve satış bedelinin atanacak kayyıma teslimini talep eden Lefter ve Yorgaki zimmîlerdir. İstanbul Kadılığı'ndan kâtip Ali Efendi görevlendirilmiş, bakka! esnafının yöneticisi olan (kethüdası) pazarbaşının vekili Ali Ağa ve bakka! esnafından ustalar da hazır bulunmuştur. Tamamına yakını gıda maddesi olan yaklaşık 40 kalem mal gerçek değerleri üzerinden satılmış, satıştan elde edilen 41.394 akçe kayyım olarak atanan Bakka! Kosta v. Yani zimmîye teslim edilmiştir.¹¹

Örnek Vaka II:

İstanbul Bâb Mahkemesi'nin H. 7 Şevvâl 1186 (M. 1 Ocak 1773) tarihli mefkûd defteri Bakka! Papasoğlu Yorgaki zimmîye aittir. Ele alınan diğere

10 18. Yüzyıl şeyhülislamlarından Ebûishakzâde Mehmed Esad Efendi'nin biri erkek diğere kız iki evladı olduğu belirtilmektedir. Ebûishakzâde Mehmed Esad Efendi'nin biyografisinin kaleme alındığı *TDİA*'daki maddeye göre oğlunun ismi Mehmed Şe-rif Efendi, kızınınki ise "Fitnat Zübeyde Hanım"dır. (Muhammet Nur Doğan, "Esad Efendi, Ebûishakzâde", c. XI, s.339.) İncelenen kadı sicilindeki kayıta Zübey-de Hanım'ın ismi "Şerife Zübeyde Hanım" olarak kaydedilmiştir. Bu tür örnekler, Şer'iyye Sicilleri'nin biyografi çalışmalarına dahi katkı sağlayacak nitelikte olduğunu göstermektedir.

11 Belge için bkz. Ek I

kayıtlarda olduğu gibi bakkal dükkânının kapalı kalmasının o tarafta sakin insanların sıkıntı çekmesine neden olacağı bu belgede de vurgulanmaktadır. Yorgaki'nin terk ettiği bakkal dükkânı Nuruosmaniye Câmii civarında Tavukpazarı çarşısında olup “Yeni Dükkân” ismiyle tanınmaktadır. Bu davayla ilgili olarak mahkemeden kâtip Abdülhalim Efendi b. Abdullah, çûkadâr Ömer b. Osman ve muhızır Mustafa b. Ahmet görevlendirilmiştir. Pazarbaşı vekili Ali b. Hasan mefkûd bakkallara ilişkin benzer her uygulamada görüldüğü üzere bu örnekte de ilgili esnaf teşkilatının yöneticisi olarak yer almıştır. Mefkûd zimmî için atanan kayyım Aksaray'da Ömer Ağa Dükkânı ismiyle meşhur bakkal dükkânını işleten Panayot v. Papa Yani'dir. Kayıp Yorgaki'nin 33.929 akçe değerindeki bakkal emtiası bu kişiler marifetiyle satılmış, dükkândaki gündelik hayatını idame ettirmek için kullandığı şahsî eşyaları ise aynı olarak kayyıma teslim edilmiştir. Bu belgenin dikkat çeken bir özelliği ise şuhûdü'l-hâl kısmında el-Hâc Mehmed b. İbrahim isimli Müslüman bir bakkalın yer almasıdır. Aşağıda değinileceği üzere başkentin gıda ihtiyacını önemli ölçüde karşılayan bakkallar içinde Müslümanların sayısı son derece az idi.¹²

Örnek Vaka III:

Üçüncü ve son örnek de İstanbul Kadılığı'na bağlı nâiblik statüsünde hizmet veren Bâb Mahkemesi sicillerinden seçilmiştir. H. 26 Safer 1203 (M. 26 Kasım 1788) kayıt tarihli, “bakkâl” derkenârli belge, kiracısı olduğu İstanbul'da Salma Tomruk civarında Kulaksız Dükkânı namıyla anılan bakkal dükkânını kilitli vaziyette bırakarak firar ettiği belirtilen Yanko v. Yani'ye ilişkindir. Söz konusu bakkal dükkânının gediğine mutasarrıf olan Bakkal İstimat v. Yorgaki mahkemeye başvurmuştur. Onun talebi üzerine ve mahkemeye sunduğu ferman gereği Bâb Mahkemesi'nin ikinci kâtibi Merhabâzâde Mahmud Efendi görevlendirilmiştir. Mahmud Efendi, yed-i emîne (kayyıma) teslim etmek üzere şahitler huzurunda mefkûd Yanko'nun eşyasının sayımını gerçekleştirmek üzere adı geçen bakkal dükkânına varmıştır. Tamamına yakını telef olması muhakkak gıda maddelerinden oluşan bakkal emtiasının satılmasının her şekilde daha uygun bulunmasından ötürü, semen-i misilleriyle satılmış, satıştan elde edilen 28.780 akçe kayyım alarak atanan aynı zamanda gedik sahibi olan İstimat zimmîye teslim edilmiştir.¹³

12 Belge için bkz. Ek II.

13 Belge için bkz. Ek III.

Mefkûd Bakkal Kayıtları Hakkında Değerlendirme

Mefkûd hükmündeki kişilerin kayıtlarına başkent İstanbul gibi büyük şehirlerin kadı sicillerinde daha sık rastlanılacağı anlaşılmaktadır. Büyük şehirlerin demografik yapısı ve toplumsal-ekonomik özellikleri bu tarz kayıtların kaleme alınmasına ortam sağlamıştır. Nüfusun fazla oluşu, üretim-tüketim ve ticaretin yoğunluğu, daha fazla insan emeğine ihtiyaç duyduğu için sürekli göç alması, nispeten hareketli bir nüfus yapısına sahip olması İstanbul'da, başkentteki düzeyde olmasa bile benzer özelliklere sahip diğer Osmanlı şehirlerinde, kayıp vakıaların sayıca çok görülmesine neden olmuştur. Çok sayıda küçük Osmanlı şehri söz konusu olduğunda ise, benzer kayıtların nadiren bulunacağı, bir araştırma için yeterli hacme sahip kaynak koleksiyonu teşkil etmeyeceği tahmin edilmektedir.

İstanbul sicillerinde kayıtlı mefkûdların büyük çoğunluğu şehrin asıl sakinleri değildir; aslen nereli oldukları genellikle belirtilmemekle beraber Osmanlı coğrafyasının farklı bölgelerinden geldikleri düşünülmektedir. Bakkallar da bu hususta istisna teşkil etmiyordu. Sıradan insanlardan yönetici sınıfa kadar bütün başkent halkına hizmet veren, onların temel gıda ihtiyaçlarını karşılayan İstanbul bakkallarının en dikkat çekici özelliği neredeyse tamamen gayrimüslim Osmanlılardan müteşekkil bir esnaf örgütü olmasıdır. Müslüman bakkalların sayısı istisna kabilinden kalmaktadır. Sicillerde pazarbaşı olarak geçen bakkal taifesinin yöneticisi ve onun vekilleri ise Müslümanlar arasından atanmaktadır.

Kayıp bakkallara ait defterlerin kaynak değerini arttıran yönü ise bakkal dükkanlarında bulunabilecek emtianın listesini içeren envanter özelliğindedir. Başka türlü elde edilmesi mümkün görünmeyen bu ayrıntılı listeler, mefkûd şahısların ve diğer ilgili kişilerin haklarını korumak üzere başlatılan hukukî süreçte kaleme alınmıştır. Osmanlı halkının tükettiği gıda maddelerinin dökümünü veren mefkûd bakkal defterleri, bu özelliği ile Osmanlı besin tarihi çalışmalarına kaynaklık edecektir. Osmanlı mutfağını konu edinen çalışmaların sayıca mütevazı bir düzeyde kaldığı ve bunların da ağırlıklı olarak saraylıların ve seçkinlerin mutfağını ele aldığı ortamda¹⁴ bu

14 Bu durumun en önemli nedeni olarak niteliği ve içerdiği verilerin kapsamı bakımından araştırmacıların kullandıkları kaynaklar gösterilebilir. Toplumun geniş kesimlerini değil de üst tabakadan insanları özellikle saray mensuplarını tarihin öznesi – konusu olarak ele almaya uygun kaynaklar Osmanlı örneğinde de çok daha fazla bulunmaktadır. Fakat bu, Osmanlı toplumunun orta hallileri ve daha alt tabakadan insanları hak-

kaynak grubunun önemi bir kat daha artmaktadır. Büyük ölçüde araştırmacıların ilgi alanı dışında kalmış sıradan insanların mutfakları, onların hangi gıda maddelerini tükettikleri, beslenme alışkanlıkları vb. konular bakkallar başta olmak üzere gıda maddelerinin üretimini ve ticaretini yapan esnafa ilişkin şer'iyeye sicili kayıtlarından hareketle incelenebilir.¹⁵ Yeterli sayıda örnekleme dayalı kapsamlı bir araştırma ile örneğin Amerika menşeli bir sebze olan fasulyenin Osmanlı coğrafyasında hangi süreçte yaygınlık kazandığı ya da balık tüketiminin Osmanlı toplumunda ne düzeyde olduğu gibi sorulara yanıt vermek mümkün görünmektedir.

Sonuç Yerine

Osmanlı zanaatkârlarını ele alan çalışmaların¹⁶ sayısı 1980'li yıllardan itibaren artmış olmakla birlikte, alana ilişkin literatürün istenilen düzeye eriştiği

kında bilgi veren kaynakların bulunamayacağı anlamına da gelmemektedir. Şer'iyeye Sicilleri Osmanlı toplumunun hemen hemen her kesimi hakkında yeterli sayıda ve çeşitli kayıt içeren kaynakların başında gelmektedir. Osmanlı mutfağı hakkında bkz. Arif Bilgin, *Osmanlı Saray Mutfağı (1453-1650)*, İstanbul: Kitabevi, 2004; Özge Samancı, *La Cuisine d'Istanbul au XIXe siècle (19. Yüzyılda İstanbul Mutfağı)*, Presses Universitaires de Rennes- Presses Universitaires de François-Rabelais, 2015; Suraiya Faroqhi ve Christoph Neumann (eds.), *Soframız Nur Hanemiz Mamur*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009.

15 Siyasî ve askerî tarih alanındaki çalışmaların hâkim olduğu Osmanlı tarih yazıcılığında sosyal tarih, kültür tarihi, şehir tarihi, hukuk tarihi vb. başlıklar altında toplanabilecek araştırmalar son kırk elli yıllık bir dönemde daha fazla rağbet görmeye başlamıştır. Yeni araştırma alanlarının ortaya çıkışı Osmanlı tarihçiliği için yeni kaynak koleksiyonlarının keşfedilmesiyle de yakından ilgilidir. Bu kaynaklar arasında Şer'iyeye Sicilleri seçkin bir konuma sahiptir. Osmanlı başkentinde tutulmuş devlet kayıtlarının göster(e)mediği alanlara ışık tutan, sıradan insanları, şehrin sokaklarını, gündelik olayları tarihçinin, dolaşısıyla tarihin konuları arasına katan kadı sicilleri Osmanlı tarih yazıcılığının gelişiminde büyük bir paya sahip olmuştur, değerlendirmesi yapılabilir.

16 Genel olarak Osmanlı esnafı hakkında bkz. Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Zanaatkârları*, çev. Zülal Kılıç, İstanbul, 2011; Robert Mantran, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul*, 2 cilt, çev. Mehmet Ali Kılıçbay ve Enver Özcan, Ankara, 1990; Ahmet Kal'a ve diğ. (yay. haz.), *İstanbul Külliyyâtı: İstanbul Ahkâm Defterleri*, 10 cilt, İstanbul, 1997-1998; Tahsin Özcan, *Fetvalar Işığında Osmanlı Esnafı*, İstanbul, 2003; Engin Deniz Akarlı, "Gedik: A Bundle of Rights and Obligations for Istanbul Artisans and Traders, 1750-1840", *Law, Anthropology and the Constitution of the Social: Making Persons and Things*, Alain Pottage ve Martha Mundy (eds.), Cambridge, 2004, s. 166-200. Doğrudan bakkalları ele alan kapsamlı çalışma yoktur. Makale düzeyindeki iki çalışma için bkz. Olcay Pullukçuoğlu Yapucu, "Hayatın Değiştiği Yerde Bakkallık", *Turkish Studies*, c. VIII, sy. 7, 2013, s. 519-535; Arzu Terzi, "İstanbul Piyasasında Pahalılığa Karşı Alınan Önlemlerden Biri: Numûne Bakkallar Modeli", *Tarih Dergisi*, sy. 42, 2005, s. 195-205.

söylenemez. Mevcut çalışmalar geniş Osmanlı coğrafyasındaki üretim ve ticaret hakkında bilgilerimizi artırmakla birlikte bu sahadaki büyük boşlukların varlığını ortadan kaldırmamaktadır. Kahire, Halep, Şam, Bursa, Selanik gibi üretim ve ticaret faaliyetlerinin yoğunluğu Osmanlı şehirleri araştırmacıların ilgisini doğal olarak daha fazla çekmiştir. İmparatorluğun siyasî ve ekonomik merkezi olan İstanbul ise, akademik incelemelere konu olmak bakımından herhangi bir Osmanlı şehriyle kıyaslanmayacak düzeyde rakipsiz bir konumdadır. Buna rağmen, birkaç istisna dışında, Osmanlı başkentinin esnaf grupları üzerine dahi monografik araştırmaların henüz yapılmadığı düşünülürse, alanın mevcut durumu daha iyi anlaşılır. Osmanlı esnaf tarihi çalışmalarının gelişmesi, gerek çeşitli esnaf örgütlerini müstakil olarak ele alan incelemelerin sayısının artmasıyla gerekse bu makalede tanıtılan mefkûd kayıtları gibi Osmanlı esnafı hakkında yeni ve kıymetli veriler sağlayabilecek birincil kaynakların kullanımıyla mümkün olacaktır.

Kaynakça

Şer'iyeye Sicilleri

İstanbul Kadılığı, nr. 34.

İstanbul Bâb Mahkemesi, nr. 253 ve 298.

Kitap ve Makaleler

Akarlı, Engin Deniz. "Gedik: A Bundle of Rights and Obligations for Istanbul Artisans and Traders, 1750-1840." In *Law, Anthropology and the Constitution of the Social: Making Persons and Things*, Alain Pottage ve Martha Mundy (Eds.), 166-200. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Ali Haydar. *Risâle-i Mefkûd*. Konstantiniye: Matbaa-i Ebüzziya, 1309.

Bilgin, Arif. *Osmanlı Saray Mutfağı (1453-1650)*. İstanbul: Kitabevi, 2004.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukukî İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, c. VII. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1970.

Faroqhi, Suraiya ve Christoph Neumann (Eds.). *Soframız Nur Hanemiz Mamur*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009.

Faroqhi, Suraiya. *Osmanlı Zanaatkârları*. (Çev.: Zülal Kılıç). İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.

Gözübenli, Beşir. "Mefkûd", *TDİA*, c. 28, 2003, s. 353-356.

Kal'a, Ahmet ve diğ. (Yay. Haz.). *İstanbul Külliyyâtı: İstanbul Ahkâm Defterleri*, 10 cilt. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1997-1998.

Mantran, Robert. *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul*, 2 cilt. (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay ve Enver Özcan). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.

Özcan, Tahsin. *Fetvalar Işığında Osmanlı Esnafı*. İstanbul: Kitabevi, 2003.

Samancı, Özge. *La Cuisine d'Istanbul au XIXe siècle (19. Yüzyılda İstanbul Mutfağı)*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 2015.

Terzi, Arzu. "İstanbul Piyasasında Pahalılığa Karşı Alınan Önlemlerden Biri: Numûne Bakkallar Modeli." *Tarih Dergisi*, 42 (2005): 195-205.

Yapucu, Olcay Pullukçuoğlu. "Hayatın Değiştiği Yerde Bakkallık." *Turkish Studies*, VIII, 7, (2013): 519-535.

memâti ma'lûm olmayan bakkal Sava v. [boş bırakılmış] nâm zimmînin eşyası dükkân-ı mezkûrun gediğine mutasarrıflar Lefter v. Sava ve Yorga-ki v. Dimitri nâm zimmîler fermân-ı âlî ibrâz ve talebleriyle ba'det'tahrîr yed-i emîne vaz' ve teslîm eylemek üzere bakkâlân pazarbaşısı vekîli Ali Ağa ve esnâf-ı mezbûre ve cema'at-i müslimîn huzurlarında ve ma'rifetleriyle dükkân-ı mezkûru feth ve derûnunda mevcûd ve gâib-i mezbûrun [terk] eylediği eşyası mürûr-ı eyyâm ile ba'zısı telef ve ba'zısı telef ve izâ'at olacağı zâhir ve mütehakkık olup semen-i misilleriyle âhara bey'[i] enfa' ve evlâ olduğunu ve her birinin tahtlarına vaz' olunan meblağ el-yevm semen-i misilleri olduğunu esnâf-ı mezbûrede[n] ve cerîde[de] mazbûtu'l-esâmi müslimînin haber vermeleriyle gâib-i mesfûrun hâli mütebeyyin oluncaya değin emîn ve müstakîm olduğu dahî ihbâr olunan bakkâl tâ'ifesinden Kosta v. Yani nâm zimmîye zeyl-i defterde mastûr esnâf-ı mezbûre tekeffül ve mezbûruna dahî merkûm pazarbaşı vekîli tekeffül etmeleriyle mevlânâ-yı mezbûr dahî mesfûr Kosta zimmîyi kıbel-i şer' den kayyım nasb ve yedine teslîm eylediği eşyâ defteridir ki ber vech-i âtî zikr olunur. Fî 11 Cemâziyelevvel sene 1185.

Asel-i Eflâk; kıyye: 83, fî (birim fiyat): 51 [akçe], [toplam]: 4233 [akçe].

Mahlût Acı Yağ; kıyye: 38, fî (birim fiyat): 69 [akçe], [toplam]: 2622 [akçe].

Nârenden; kıyye: 31,5, fî (birim fiyat): 14 [akçe], [toplam]: 441 [akçe].

Anadolu Sâde Yağı; kıyye: 133,5, fî (birim fiyat): 114 [akçe], [toplam]: 14079 [akçe].

[67b]

Kuşadası Balı; kıyye: 20, fî (birim fiyat): 42 [akçe], [toplam]: 840 [akçe].

Pekmez; kıyye: 7, fî (birim fiyat): 20 [akçe], [toplam]: 140 [akçe].

Pirinç; kıyye: 12, fî (birim fiyat): 36 [akçe], [toplam]: 432 [akçe].

Nohut; kıyye: 83, fî (birim fiyat): 51 [akçe], [toplam]: 4233 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Limon; [toplam]: 10 [akçe].

Mercimek; kıyye: 7, fî (birim fiyat): 12 [akçe], [toplam]: 84 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Buğdây; [toplam]: 30 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Şehriye; [toplam]: 12 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Çarçube? Kâğıdı; [toplam]: 18 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Sâbûn; [toplam]: 24 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Kınâb ve Sicim; [toplam]: 213 [akçe].

Bulgur; kıyye: 6, fî (birim fiyat): 18 [akçe], [toplam]: 108 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Bakla; [toplam]: 33 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Döğülmüş Arpa; [toplam]: 102 [akçe].

Ma'lûmu'l-mikdâr Fasulye; [toplam]: 135 [akçe].
Üzüm, Badem, Sarımsak; [toplam]: 48 [akçe].
Böğrülce; kıyye: 46,5, fi (birim fiyat): 13 [akçe], [toplam]: 614 [akçe].
Soğan; kıyye: 54, fi (birim fiyat): 4,5 [akçe], [toplam]: 243 [akçe].
Ma'lûmu'l-mikdâr Fasulye Beyaz; [toplam]: 345 [akçe].
Def'a Ma'lûmu'l-mikdâr Soğan ve Ceviz ve Fındık; [toplam]: 66 [akçe].
Nişasta; kıyye: 16,5, fi (birim fiyat): 20? [akçe], [toplam]: 346 [akçe].
Anadolu Tuzu; kıyye: 100, fi (birim fiyat): 16 [akçe], [toplam]: 1600 [akçe].
Zeytin Yağı; kıyye: 188,5, fi (birim fiyat): 45 [akçe], [toplam]: 8482 [akçe].
Ma'lûmu'l-mikdâr Kefe Tuzu; [toplam]: 297 [akçe].
Ma'lûmu'l-mikdâr Kaya Tuzu; [toplam]: 144 [akçe].
Sirke; kıyye: 330, fi (birim fiyat): 4,5 [akçe], [toplam]: 1485 [akçe].
Ma'lûmu'l-mikdâr Mum; [toplam]: 156 [akçe].
Dakik; kıyye: 14, fi (birim fiyat): 17 [akçe], [toplam]: 234 [akçe].
Sağır ve Kebîr Ka[va]noz? ve İbrîk? ve Şam'dân ve ..? [toplam]: 710 [akçe].
Mum Yağı; kıyye: 30, fi (birim fiyat): 40 [akçe], [toplam]: 1200 [akçe].
Timur ve Hırdevât ve Sâ'ir [toplam]: 551 [akçe].
Arpa; keyl: 11,5 fi (birim fiyat): 120 [akçe], [toplam]: 1380 [akçe].
Yekûn 41.394 [akçe].
Şuhûdü'l-hâl: Fethiye İmâmı Hâfız Ahmed Efendi b. el-Hâc Mustafa, Müez-
zin Ali Efendi, Ahmed Efendi b. Hasan, İbrahim Ağa b. Ali, Hüseyin Çelebi,
Ahali es-Seyyid Osman, Akşehirli Osman, Ali Çelebi b. Abdullah, Tahtacı
Osman, Hüseyin Muslu, Molla Mustafa b. Ahmed, Tiryaki oğlu Kosta v.
Nikola, Teyo v. Kosta, Kosta v. Anderya, Dimitri v. Nikola, Desmusi v. Teyo,
Lefter v. Sava.

Ek II: Bakkal Papasoğlu Yorgaki'nin Kaydı (İstanbul Bâb Mahkemesi, nr. 253, vr. 7b-8b)

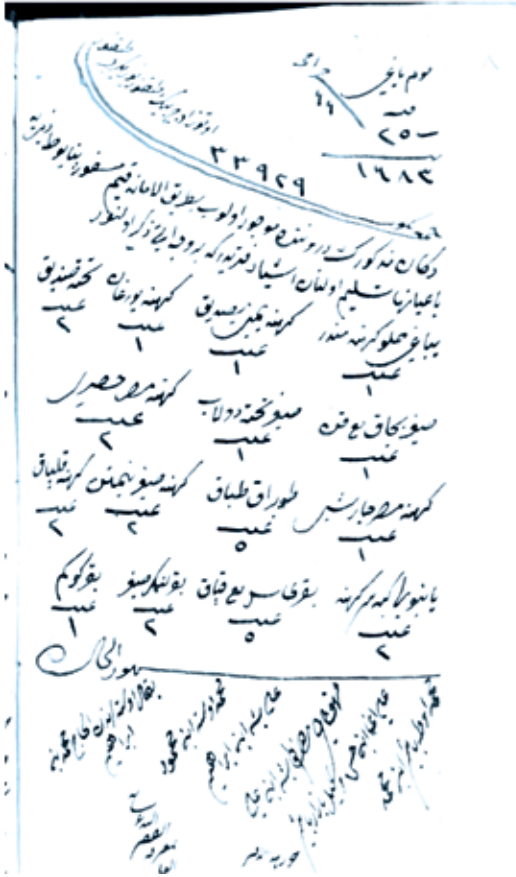
[7b-8a]

The image shows a page from a handwritten Ottoman record book (defter). The page is divided into two main sections. The left section contains a list of entries, each with a date and a name, written in Ottoman script. The right section contains a large block of handwritten text, also in Ottoman script, which appears to be a detailed record or a list of items.

The entries on the left are as follows:

1470	1466	1470
1469	1469	1469
1468	1468	1468
1467	1467	1467
1466	1466	1466
1465	1465	1465
1464	1464	1464
1463	1463	1463
1462	1462	1462
1461	1461	1461
1460	1460	1460
1459	1459	1459
1458	1458	1458
1457	1457	1457
1456	1456	1456
1455	1455	1455
1454	1454	1454
1453	1453	1453
1452	1452	1452
1451	1451	1451
1450	1450	1450
1449	1449	1449
1448	1448	1448
1447	1447	1447
1446	1446	1446
1445	1445	1445
1444	1444	1444
1443	1443	1443
1442	1442	1442
1441	1441	1441
1440	1440	1440
1439	1439	1439
1438	1438	1438
1437	1437	1437
1436	1436	1436
1435	1435	1435
1434	1434	1434
1433	1433	1433
1432	1432	1432
1431	1431	1431
1430	1430	1430
1429	1429	1429
1428	1428	1428
1427	1427	1427
1426	1426	1426
1425	1425	1425
1424	1424	1424
1423	1423	1423
1422	1422	1422
1421	1421	1421
1420	1420	1420
1419	1419	1419
1418	1418	1418
1417	1417	1417
1416	1416	1416
1415	1415	1415
1414	1414	1414
1413	1413	1413
1412	1412	1412
1411	1411	1411
1410	1410	1410
1409	1409	1409
1408	1408	1408
1407	1407	1407
1406	1406	1406
1405	1405	1405
1404	1404	1404
1403	1403	1403
1402	1402	1402
1401	1401	1401
1400	1400	1400

The right section contains a large block of handwritten text in Ottoman script, which appears to be a detailed record or a list of items. The text is written in a cursive style and is arranged in several lines. It includes various words and phrases, some of which are underlined or written in a larger font. The text is difficult to read due to the cursive style and the age of the document.

[7b]

Bi't-taleb kibel-i şer'-i şerîf-i enverden mürsel kâtip Abdülhalim Efendi b. Abdullah ve çûkadâr Ömer b. Osman ve muhzır Mustafa b. Ahmet İstanbul'da Nuruosmaniye Câmî'-i Şerîfi kurbunda Tavukpazarı sûkkunda vâki' Yeni Dükkân demekle ma'rûf bakkal dükkânına varıp dükkân-ı merkûmun müste'ciri Papasoğlu Yorgaki nâm zimmî firâr ve gaybet ve dükkân-ı mezkûr[un] mukaffal kalması ol tarafta sâkin ibâdullâhın müzâyakasına bâdî olduğundan mâ'adâ içinde olan zehâir-i mütenevvi'a zâyî' ve telef ihtimali gâlib ve zâhir olmağla eşya-yı mezkûre semen-i misilleriyle bey' ve semeni kayyım yedinde hıfz olunmak enfa' olduğu zeyl-i defterde mestûru'l-esâmi kimesneler haberleriyle mütehakkık olmağın huzûr-ı müsliminde dükkân feth olu-

nup derûnunda olan eşyâsı pazarbaşı vekîli Ali b. Hasan ve sâir kimesneler ma'rifetleriyle âhara ba'de'l-bey' semeni emîn ve müstakîm olduğu ihbâr olunup kayyım nasb olunan Aksaray'da Ömer Ağa Dükkânı demekle ma'rûf dükkânın müste'ciri bakkal Panayot v. Papa Yani nâm zimmiye teslim eylediği defteridir ki ber vech-i âtî zikr olunur. Fî 7 Şevvâli'l-mükerrem sene 1186.

Mum; Kıyye: 83, fî (birim fiyat): 76 [akçe], [toplam]: 6308 [akçe].

Nişâ[sta]; Kıyye: 39,5, fî (birim fiyat): 36 [akçe], [toplam]: 1412 [akçe].

Börülce, Mercimek, Fasulye; Kıyye: 47,5, fî (birim fiyat): 11 [akçe], [toplam]: 553 [akçe].

[8a]

Beyaz Fasulye; Kıyye: 75, fî (birim fiyat): 9 [akçe], [toplam]: 675 [akçe].

Bulgur; Kıyye: 68, fî (birim fiyat): 18 [akçe], [toplam]: 1224 [akçe].

Pirinç; Kıyye: 49, fî (birim fiyat): 30 [akçe], [toplam]: 1470 [akçe].

Asel; Kıyye: 62, fî (birim fiyat): 40 [akçe], [toplam]: 2480 [akçe].

Sulu Nârde[n]k; Kıyye: 8, fî (birim fiyat): 6 [akçe], [toplam]: 48 [akçe].

Betmez (Pekmez); Kıyye: 135,5, fî (birim fiyat): 12 [akçe], [toplam]: 1626 [akçe].

Nohud; Kıyye: 7, fî (birim fiyat): 12 [akçe], [toplam]: 84 [akçe].

Ceviz; Aded: 1855, fî (her bin adedi): 120 [akçe], [toplam]: 222 [akçe].

Revgan-ı Sâde Hâlis; Kıyye: 24, fî (birim fiyat): 123 [akçe], [toplam]: 2952 [akçe].

Revgan-ı Sâde Mahlût; Kıyye: 37, fî (birim fiyat): 90 [akçe], [toplam]: 3320 [akçe].

Kara Biber; [toplam]: 60 [akçe].

Uskumru Balığı; [toplam]: 96 [akçe].

Sicim; [toplam]: 156 [akçe].

Şem'-i Asel; [toplam]: 21 [akçe].

Toprak Bardak ve İbrik ve Kavanoz; [toplam]: 542 [akçe].

Limon; Aded: 22, fî (her biri): 1 [akçe], [toplam]: 22 [akçe].

- Kuru İncir; Kıyye: 2, fi (birim fiyat): 15 [akçe], [toplam]: 30 [akçe].
Fındık; Kıyye: 2, fi (birim fiyat): 18 [akçe], [toplam]: 36 [akçe].
Fısdık; Kıyye: 1, fi (birim fiyat): 30 [akçe], [toplam]: 30 [akçe].
Sarmısak; Kıyye: 2, fi (birim fiyat): 18 [akçe], [toplam]: 36 [akçe].
Soğan Arpacık; Kıyye: 117, fi (birim fiyat): 4 [akçe], [toplam]: 468 [akçe].
Yumurta; Aded: 36, fi (her biri): 2 [akçe], [toplam]: 72 [akçe].
Zeyt; Kıyye: 40, fi (birim fiyat): 26 [akçe], [toplam]: 1040 [akçe].
Döğülmüş Tuz; Kıyye: 11, fi (birim fiyat): 4 [akçe], [toplam]: 44 [akçe].
Şa'ir; Keyl: 1,25, fi (birim fiyat): 120 [akçe], [toplam]: 150 [akçe].
Sucuk ve Pasdırma; Kıyye: 3, fi (birim fiyat): 45 [akçe], [toplam]: 135 [akçe].
Yağlı Çıra; Kıyye: 2, fi (birim fiyat): 4 [akçe], [toplam]: 8 [akçe].
Revgan-ı Zeyt; Kıyye: 38, fi (birim fiyat): 60 [akçe], [toplam]: 2280 [akçe].
Havyâr; [toplam]: 36 [akçe].
Mudurnu Peyniri; Kıyye: 10, fi (birim fiyat): 66 [akçe], [toplam]: 660 [akçe].
Sirke; Kıyye: 235, fi (birim fiyat): 4 [akçe], [toplam]: 940 [akçe].
Yarılmış Hatab; Aded: 10400, fi (her bini): 210 [akçe], [toplam]: 2940 [akçe].
Beğlerce Üzüümü; Kıyye: 4, fi (birim fiyat): 15 [akçe], [toplam]: 60 [akçe].
[8b]
Mum Yağı; Kıyye: 25,5 fi (birim fiyat): 66 [akçe], [toplam]: 1683 [akçe].
Cem'an Yekûn: 33929 Otuz üç bin dokuz yüz yirmi dokuz.
Dükkân-ı mezkûrun derûnunda mevcûd olup bi-tarîki'l-emâne kayyım-ı mesfûr Panayot zimmîye bâ-iyânihâ teslim olunan eşyâ defteridir ki ber vech-i âtî zikr olunur.
Yapağı Memlû Köhne Minder; Aded 1
Köhne Yemenî Yasdık; Aded 1
Köhne Yorgan; Aded 1
Tahta Sandık; Aded 1
Sagîr Bıçak ma'a Kın; Aded 1
Sagîr Tahta Dolab; Aded 1
Köhne Mısır Hasır; Aded 2

Köhne Mısır Çarşabı; Aded 1
 Toprak Tabak; Aded 5
 Köhne Sağır Nîmten; Aded 2
 Köhne Kalpak; Aded 2
 Yanbolu Kebesi Köhne; Aded 1
 Bakır Tas ma'a Kapak; Aded 5
 Bakır Lenger Sağır; Aded 2
 Bakır Güğüm; Aded 1

Şuhûdü'l-hâl: Mehmed Odabaşı b. Mehmed, Ali Ağa b. Hasan (vekîl-i Pazarbaşı), Kahveci Mustafa Beşe b. Ali, Ali Beşe b. İbrahim, Mehmed Usta b. Mahmud, Bakkal Ustalarından el-Hâc Mehmed b. İbrahim

Ek III: Bakkal Yanko v. Yani'nin Kaydı (İstanbul Bâb Mahkemesi, nr. 298, vr. 64b)

[64b]

[64b]

Bi't-taleb kıbel-i şer'-i münîrden mürsel ikinci kâtip Merhabâzâde Mahmud Efendi İstanbul'da Salma Tomruk kurbunda vâki' sâhib-i arzuhâl Bakkal İstimat v. Yorgaki zimmînin gediğine mutasarrıf olduğu Kulaksız Dükkân

demekle ma'rûf taht-ı icâresinde olan bir bâb bakkal dükkânına varıp kimesneler huzûrunda ba'de-akd-i meclis dükkân-ı mezbûrun altmış sehmi gedik âlât-ı lâzime-i ma'lûmesine mutasarrıf mersûm İstimat zimmîn meşâhhiran müste'ciri olup bundan akdem dükkân-ı mezbûru mukaffâl bırakıp firâr ve gaybet eden Bakkal Yanko v. Yani zimmîn eşyası gedik mutasarrıf[1] mersûmun fermân-ı âlî ibrâz ve talebiyle ba'det'tahrîr yed-i emîne vaz' ve teslim eylemek üzere esnâf-ı mezbûre pazarbaşı ve ustaları ma'rifetleriyle dükkân-ı mezbûru feth ve derûnunda gâib-i mersûmun terk eylediği zir-i âtî eşyanın mürûr-ı eyyâm ile ba'zısı telef olup ve ba'zısı dahî telef ve zâyî olacağı muhakkık olup âhara bey' her vechile enfa' ve evlâ olduğu ve her birinin zîrine vaz' olunan meblağ el-yevm semen-i misilleri olduğunu esnâf-ı mezbûreden zeyl-i defterde muharrerü'l-esâmi kimesneler haber verdiklerinden sonra gâib-i mersûmun hâli mütebeyyin oluncaya değin mu'temed ve beyinlerinde emîn olduğu ihbâr olunan mersûm İstimat zimmî kayyım nasb ve ta'yîn ve yedine teslim eylediği defteridir ki ber vech-i âtî zikr olunur. Fi'lyevmi's-sâdis ve'l-işrin min Saferi'l-hayr li sene selase ve mi'eteyn ve elf. (26 Safer 1203)

Dakîk; Kıyye: 34, [toplam]: 510 [akçe].

Nişâsta; Kıyye: 10, fi (birim fiyat): 24 [akçe], [toplam]: 240 [akçe].

Tuz; Kıyye: 109, fi (birim fiyat): 11 [akçe], [toplam]: 1199 [akçe].

Frenk Pirinci; Kile: 16 – kıyye: 1,5, fi (birim fiyat): 360 [akçe], [toplam]: 5814 [akçe].

Tûlum Peyniri; Kıyye: 25, fi (birim fiyat): 33 [akçe], [toplam]: 825 [akçe].

Et Sucuğu; Kıyye: 1,5, fi (birim fiyat): 36 [akçe], [toplam]: 54 [akçe].

Pasdırma; Kıyye: 0,5, [toplam]: 18 [akçe].

Kaşkaval Peyniri; Kıyye: 1, [toplam]: 6? [akçe].

Revgan-ı Sâde; Kıyye: 8,5, fi (birim fiyat): 72 [akçe], [toplam]: 612 [akçe].

Fısdık ma'a Koz Üzüümü; Kıyye: 1, [toplam]: 42 [akçe].

Buğdây; Kıyye: 2, fi (birim fiyat): 15 [akçe], [toplam]: 30 [akçe].

Fâsûlye; Kıyye: 21, fi (birim fiyat): 15 [akçe], [toplam]: 315 [akçe].

Mercimek; Kıyye: 6, fi (birim fiyat): 12 [akçe], [toplam]: 72 [akçe].

Tuzlu Balık; bir miktar, [toplam]: 60 [akçe].

Destgâh önünde Nohut ve Şehriye; [toplam]: 30 [akçe].

- Pekmez; Kıyye: 51, fi (birim fiyat): 25 [akçe], [toplam]: 1275 [akçe].
 Asel; Kıyye: 24,5, fi (birim fiyat): 46 [akçe], [toplam]: 1127 [akçe].
 Nâ[r]denk; Kıyye: 22, fi (birim fiyat): 16 [akçe], [toplam]: 352 [akçe].
 Def'a Revgan-ı Sâde; Kıyye: 62, fi (birim fiyat): 54 [akçe], [toplam]: 3348 [akçe].
 Sarımsâk; Kıyye: 15, fi (birim fiyat): 12 [akçe], [toplam]: 180 [akçe].
 Limon; Aded: 25, [toplam]: 15 [akçe].
 Bir mikdâr Cevîz; [toplam]: 15 [akçe].
 Bir mikdâr Büber; [toplam]: 90 [akçe].
 Şehriye Halka; Kıyye: 16, fi (birim fiyat): 36 [akçe], [toplam]: 576 [akçe].
 Fındık; Kıyye: 1, [toplam]: 24 [akçe].
 Bulgur; Kıyye: 149,5, fi (birim fiyat): 13 [akçe], [toplam]: 1943 [akçe].
 Arpa; Keyl (Kile): 18,5 fi (birim fiyat): 133 [akçe], [toplam]: 2452 [akçe].
 Sardarya Balığı; Bir miktar, [toplam]: 192 [akçe].
 Soğan; Kıyye: 56, fi (birim fiyat): 4 [akçe], [toplam]: 224 [akçe].
 Revgan-ı Zeyt; Kıyye: 51, fi (birim fiyat): 57 [akçe], [toplam]: 2907 [akçe].
 Zeytin; Kıyye: 33, fi (birim fiyat): 21 [akçe], [toplam]: 693 [akçe].
 Revgan-ı Şem'; Kıyye: 5, fi (birim fiyat): 30 [akçe], [toplam]: 150 [akçe].
 Aktapol (Ahtapot) Balığı; Kıyye: 7, fi (birim fiyat): 75 [akçe], [toplam]: 525 [akçe].
 Bir mikdâr Hatab; [toplam]: 840 [akçe].
 Kavanoz ve Bardak ve İbrîk; [toplam]: 630 [akçe].
 Sicim; [toplam]:30 [akçe].
 Çalı Süpürgesi; [toplam]: 42 [akçe].
 Sâbûn Sandığı; [toplam]: 24 [akçe].
 Pekmez Desti; Adet: 1, [toplam]: 30 [akçe].
 Nân-ı Azîz; [toplam]: 51 [akçe].
 Cem'an Yekûn: 28780 Yalnız yirmi sekiz bin yedi yüz seksen akçedir.
 Şuhûdü'l-hâl: Çûkadâr Hasan Ağa, Muhzır Ali Çelebi, Yazıcı Mehmed Emin, Bökükbaşı Ali Çelebi, Pazarbaşı Vekili İbrahim Çelebi, Tanaş v. Yani, Manelo v. Ester-yo?, Todori v. Londori?, Yani v. Panayot, Yorgi v. Nikola.